

Dok se jedni uređuju drugi propadaju: što se događa s dvorcima Hrvatske?

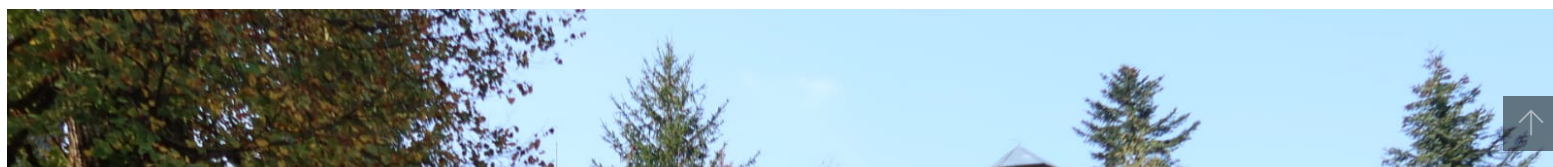
Autor: **Ured za blaga & misterije**

27/12/2022, 23:35

Diljem zemlje, nalaze se raštrkane tvrđe, stari gradovi i dvorci koji svjedoče životu kakav je bio. Često na dominantnim položajima u prostoru, dvorci predstavljaju vidljiv primjer nepokretne kulturne baštine koja se nalazi u svakom kraju Hrvatske. Priča o svakom od njih ispunila bi retke i retke teksta, jer oni predstavljaju najsnažniju moguću vezu s baštinom naroda ovih prostora.

Tema obnove dvoraca, utvrda i starih gradova Hrvatske često zbog individualnih primjera zapuštenosti ili pogrešne obnove izaziva ljutnju i gorčinu javnosti, upravo zbog povijesno – baštinske veze. Instalacija PVC prozora u topničke otvore utvrde Klis samo je posljednji u nizu primjera gorčine javnosti prema radu institucija koja bi se treble baviti obnovom.

potrebama suvremenog korištenja.”

Koje su to potrebe i kako ih postići, ministarstvo ne navodi ostavljajući procjenu vlasnicima, bilo da je riječ o privatnoj ili pravnoj osobi – odnosno tijelu javne vlasti poput općine, grada ili županije.

Dvorac Oršić – Jakovlje uskoro kreće u konstrukcijsku obnovu. FOTO: Blaga & misterije

Ipak, Ministarstvo kulture je tijekom 2019. godine provelo sustavni terenski pregled svih dvoraca upisanih u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske s ciljem izrade preporuka o mogućnostima i stupnju intervencija na kulturnom dobru za potrebe nove namjene uz očuvanje kulturno-povijesnih, arhitektonskih i ambijentalnih vrijednosti koje doprinose njihovom značenju.

Pregled dvoraca

Tijekom pregleda, izdane su preporuke za obnovu i namjenu koje se temelje na vrednovanju svih sastavnica zaštićenih cjelina koje uz zgrade dvoraca uključuju i okoliš, perivoje i gospodarske zgrade imanja. Osim terenskog pregleda stanja, u svrhu izrade korišteni su kartografski izvori, povijesne fotografije, dostupna literatura, konzervatorska dokumentacija te podaci o vlasništvu, namjeni, stanju dokumentiranosti i izvorima financiranja.

Maškovića Han je Heritage Hotel u Vrani / FOTO: Blaga & misterije

Zaključak dosadašnjeg rada govori kako se na području 14 županija kontinentalne Hrvatske nalazi 101 dvorac upisan u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Od ukupnog broja dvoraca 54 su u vrlo dobrom ili zadovoljavajućem stanju, 24 dvorca nemaju znatnijih problema sa stanjem konstrukcije ili utjecajem vlage, ali im je potrebna obnova, dok 23 dvorca nisu u funkciji, u lošem su ili vrlo lošem stanju što u nekim primjerima podrazumijeva i urušavanje pojedinih dijelova zgrade poput krovšta.

Za potonje je potrebna opsežna obnova, djelomična rekonstrukcija ili suvremena reinterpretacija pojedinih sklopova kompleksa, stoji u podacima Ministarstva kulture.

Vlasništvo i korištenje je složeno te je izravno povezano s mogućnošću održavanja pa tako i stanjem kulturnog dobra. Od ukupnog broja dvoraca 38 ih je u privatnom vlasništvu, 36 ih je u vlasništvu općina ili gradova, 12 ih je u državnom vlasništvu, a 15 u vlasništvu različitih udruga, vjerskih organizacija, katoličke nadbiskupije i

drugih. Osim održavanja iz vlastitih sredstava, za 12 dvoraca, kako dokumentacija tako i radovi, financirani su sredstvima europskih fondova, a u posljednjih 10 godina 36 dvoraca se obnavlja sredstvima Ministarstva kulture iz Programa javnih potreba u kulturi. Sredstvima županija, gradova i općina obnovljeno je 37 dvoraca, dok je 16 dvoraca obnavljano sredstvima vlasnika, odnosno iz privatnih izvora.

– Obnove i prenamjene dvoraca u posljednjih desetak godina potaknute su fondovima koji su prepoznali baštinu kao pokretača lokalnog razvoja, a dvorce pogodne za različite vrste sadržaja koji bi omogućili njihovu održivost kroz dodanu gospodarsku vrijednost- ističu u Ministarstvu kulture.

Navedeni podaci MInistarstva kulture ukazuju na činjenicu kako se od ukupnog broja dvoraca zapravo relativno malen broj (16) obnavlja privatnim sredstvima. Najveći broj (73) obnavljaju različita tijela javne vlasti, odnosno država kroz županije, gradove, općine.

Upravo je pitanje dodane gospodarske vrijednosti točka prijepora između različitih dionika, odnosno vlasnika pojedinih dvoraca gdje prevladavaju dva glavna smjera obnove i stavljanja u funkciju. Prvi se odvija kroz obnovu dvoraca koji se nalaze u državnom vlasništvu, odnosno u vlasništvu županija, općina ili gradova koji zbog potpore i logistike često uspijevaju s početkom procesa obnove dvoraca u svrhu koja se definira prioritetima te sredine.

Osmišljavanje i svrha

Tako primjerice svaka županija ili grad može obnoviti dvorac koji ima u vlasništvu prema vlastitom nahođenju koje je često vezano uz povijest i značaj dvorca.

Foto: Dvorac Opeka/Blaga&misterije

Dvorac Opeka u Vinici kod Varaždina postaje sjedište Regionalnog centra kompetentnosti u poljoprivredi. Povijesno, dvorac Opeka bio je okružen perivojem u koji su njegovi vlasnici, grofovi Bombelles, donijeli stabla iz cijelog svijeta.

U Trenkovu kod Požege, planirana obnova dvorca Trenkovo uključuje muzej koji bi govorio o barunu Trenku te druge tematske sadržaje vezane uz tog pustolova.

Kritičari takvog kapilarnog pristupa obnovi dvoraca Hrvatske poput Davora Njirića, s druge strane, ističu kako je potrebno da je dvorac samoodrživ. Bez obzira na njegovu vrijednost i obnovu, izuzeće komercijalne komponente postaje samo još jedan stavak u proračunu što rezultira nesrazmjerom u korištenju punih kapaciteta dvoraca Hrvatske.

“Važno je pronaći pravi balans između komercijalnog i društveno korisnog, edukacije i načina komercijalne iskoristivosti”, naglašava Njirić koji je u više navrata Ministarstvu kulture predlagao Nacionalnu strategiju upravljanja dvorcima Hrvatske koja bi definirala smjernice i razvoj.

Bez čistog vlasništva nema EU projekata

Ministarstvo kulture pak ističe kako se pojavom potencijalnih investitora, privatnih vlasnika i lokalnih uprava s različitim stavovima i vizijama, intenzivirala potreba za utvrđivanjem stanja ove vrste kulturnog dobra u cjelini. Tomu je pridonijela i objava općih konzervatorskih preporuka o mogućnostima obnove i prenamjene dvoraca te ostalih sastavnica zaštićenih kompleksa.

Preduvjet obnove i revitalizacije dvoraca, kao i drugih građevina kulturnog naslijeđa, jest “čisto vlasništvo”. Budući da se problem vlasništva rješavao u zadnja tri desetljeća, a događa se još i danas, u mnogim slučajevima nije moguće započeti niti realno ostvariti ideje obnove. Od 1945. do 1990. dvorci su propadali jer su oduzeti njihovim vlasnicima, a inventar je raznesen i uništen, dobili su neprimjerene namjene i korišteni su tako dugo dok se nisu uništili – osim rijetkih iznimaka. Od 1990. do danas njihovo stanje nije popravljeno, dvorci i dalje propadaju i mnogi su zbog neriješenog vlasništva ili sporog povrata imovine postali doslovno ruine bez namjene i bez održavanja – piše akademik Mladen Obad Šćitaroci, autor više publikacija o dvorcima Hrvatske.

Dvorce obnavlja država

koji se nalaze u privatnom vlasništvu uglavnom propadaju. Razlog za to leži u činjenici da je obnova dvorca skup i dugotrajan proces u kojem su konačni troškovi često nepredvidljivi.

To privatne vlasnike dvoraca koji u najvećem broju slučajeva nemaju sredstava, logistike, kontakata i stručnosti koje donosi horizontalna suradnja institucija (Općine, županije i gradovi često surađuju sa vlastitim stručnim kadrovima) stavlja u podređen položaj kod prijave na projekte obnove. Takvi dvorci nažalost često nastavljaju propadati.

BLAGA & MISTERIJE

Bez obzira na sve izazove koje obnova materijalne nepokretne kulturne baštine nosi, novi zamah kod obnove očekuje se objavom natječaja iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti koji tek trebaju definirati mogućnosti obnove i one koji će kroz njih uspjeti povući sredstva, ako će na njih imati pravo.

Piše: Ana Mičić

Ovaj članak šesti je dio serijala "Sudbine baštine" koji istražuje načine komercijalizacije kulturne baštine današnjih prostora Republike Hrvatske. Objavljen u okviru programa poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije.

Cijeli serijal moguće je pročitati na ovoj poveznici.

Želite li doprinjeti nastavku serijala, navesti primjer ili prijaviti slučaj? Obratite nam se preko email adrese tajnistvo@blagamisterije.com.

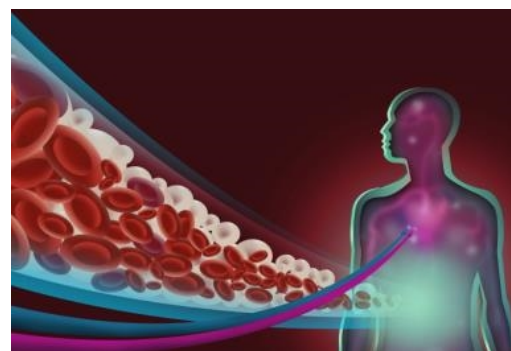
VIŠE S WEBA

Koljeno kao novo u 6 min. Moraš samo...

Na Massimovom profilu objavljena poruka koju je snimio samo tri dana prije smrti

Najčešći znakovi začepljenih žila

HSP reagirao zbog zastave na ulazu u prostorije GK Bol: Tužno, sramotno i

Mali Jakov prva novogodišnja beba!

Kampanja za Loreen: Pomozite 5-godišnjoj Riječanki da učini prvi

